

Posudek na disertační práci
„**Vorové v zákoně -vůdcové zločinců postsovětského světa
(od perestrojky k dnešku)**“

Autor: Marek Dluhoš

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií

Autor se ve své disertační práci obsáhle zabývá jevem, který až dosud nebyl v naší odborné literatuře a obecně v kriminologickém a případně politologickém výzkumu příliš frekventován. Předmětem jeho pozornosti je specifický kriminální fenomén vzniklý na území bývalého Sovětského svazu, který přetrval dobu sovětskou, dobu tzv. perestrojky i rozpad SSSR až do současnosti a který se postupně stal předmětem zájmu kriminologů, ale také orgánů činných v trestním řízení jiných evropských a nejen evropských států. Jedná se o existenci a aktivity tzv. vorů v zákoně – profesionálních zločinců, jejichž aktivity se postupně transformovaly a přizpůsobily měnícím se podmínkám do té míry, že jejich nositelé získali významné postavení v kriminálním světě, resp. v organizovaném zločinu s přesahem do ekonomiky a státní správy. Jejich aktivity dnes přesahují hranice Ruska, resp. dalších postsovětských států a znamenají kriminální i bezpečnostní riziko pro státy další. Toto riziko plně odůvodňuje odborný zájem o problematiku tzv. vorů v zákoně a je zásluhou autora, že téma zpracoval způsobem a v šíři, ve které se mu zatím u nás nikdo takto souhrnně nevěnoval.

Struktura práce je logická a návazná. Autor začíná popisem historického vývoje fenoménu, pokračuje analýzou osobnosti tzv. vorů včetně jejich psychologických charakteristik, analýzou „vorovského světa“ včetně tradic, zvyků, působnosti, rekrutace, kariéry a dalších typických znaků, zabývá se strukturou organizace vorů, pravidly jednání, mocenským uspořádáním vorovského světa až po vztah vorů v zákoně k organizovanému zločinu a jejich ostavení v organizovaném zločinu s pokusem o predikci dalšího vývoje.

Autor tak podává poměrně komplexní a plastický popis fenoménu. Výrazným pozitivem práce je, že **vývoj a aktivity vorů v zákoně uvádí do vztahu se společenským, politickým a ekonomickým vývojem** Ruska, resp. Ruska porevolučního (po roce 1917), následně Sovětského svazu, s obdobím perestrojky i se současnou situací. Z jeho analýzy vyplývá vazba vývoje vorovského světa a jeho aktivit na celkový vývoj společnosti a logicky i proměny, jimiž vorové, jejich organizace, chování a pravidla pod vlivem okolí procházeli a procházejí. Tento přístup se mi jeví jako správný a nosný, přičemž současně oceňuji, že autor nezůstal jen u vysvětlení proměn vorů pod tlakem měnícího se prostředí, ale bere v úvahu také specifické rysy osobnosti vorů a jejich subkultury.

Pokud jde o zvolené metody, autor volil především metodu historickou a metodu kritické analýzy dostupných pramenů. Jsou to metody, které jsou vzhledem k tématu a ke zkoumanému prostředí adekvátní a v podstatě nelze očekávat, že by bylo možné používat v širší míře metody jiné, které by autora přiváděly do přímého styku se zkoumaným prostředím. Autor doplnil historický pohled a analýzu pramenů také rozhovory s odborníky na danou problematiku z řad orgánů činných v trestním řízení i akademiků – výzkumníků. Autor využívá poznatky historické, sociologické, psychologické i politologické; ve svém výsledku je to práce jednoznačně kriminologická. Zvolené metody proto hodnotím jako reálné, odpovídající tématu a možnostem použití.

Práce nepostrádá **teoretické zakotvení** především v konceptu subkultury, případně kontrakultury, v teorii sociální dezintegrace a postulátů chicagské školy i v některých soudobých přístupech (citován je např. přístup K. von Lampeho). Autor prokazuje, že zvolená teoretická východiska mohou být pro daný jev nosná.

Použity jsou především **originální prameny** ruských autorů, pracujících s daným tématem, případně autorů z dalších postsovětských zemí. Jejich šíře je obdivuhodná a je zásluhou autora, že staví na těchto původních pramenech, nikoli na poznacích filtrovaných a někdy i zkreslených kriminology a badateli z jiných států, kteří nemají přímý přístup ke zkoumanému jevu. Nicméně pro srovnání mohl autor případně doplnit i některé práce západních autorů (byť jich je samozřejmě málo a jsou spíše dílčí, např. práce L.Shelleyové).

Práce sama o sobě představuje **podstatný přínos k poznání daného fenoménu** a v podstatě i k poznání kriminální scény a kriminální situace v postsovětském prostoru, což je problematika, která náš stát bohužel musí enormně zajímat. Autor uvádí na správnou míru různé mýty a nepřesnosti, vyplývající z povrchní informovanosti o problematice tzv. vorů. Na příkladu dané problematiky dochází autor i k obecnějším závěrům, např. při vymezení kategorie profesionálního zločinu a jeho odlišení od recidivismu.

V této šíři a důkladnosti **u nás obdobná práce neexistuje** a zřejmě ani v odborné literatuře jiných zemí (kromě tzv. ruskojazyčných) nemá ekvivalent. Autorem shromážděné poznatky a závěry nemají význam jen pro odborníky zabývající se kriminalitou, ale jsou přínosné a užitečné také pro orgány činné v trestním řízení a pro vězeňství. Je pozitivní, že autor se neobává formulovat závěry a obecnější tvrzení a činí tak způsobem, že je zjevné, z čeho vycházejí a lze s nimi pak i případně diskutovat.

V této souvislosti lze samozřejmě formulovat i **některé připomínky či poznámky**, které se netýkají celkové úrovně práce, ale některých jejích dílčích aspektů. V obecných

částech, např. při odvolávkách na typologii zločinců nebo typologii zločineckých organizací postrádám alespoň některé odkazy na západní (evropskou, americkou) kriminologickou literaturu. Práce mohla být ještě přehlédnuta z hlediska jazykového – na některých místech zůstaly nenavazující nebo neukončené věty či zřejmě překlepy (např. na str. 45 ani z kontextu není zřejmé, zda se jedná skutečně o etické nebo spíše etnické neshody). Autor správně v úvodu vysvětlil termíny, s nimiž pak operuje, ale některé by ještě mohly být doplněny (viz str. 48 „specnazovci“). Bylo by dobré ověřit způsob psaní jmen západních autorů tam, kde jsou zřejmě přejímána z ruského (tedy fonetického) přepisu – např. na str. 65 je uvedena I.Petersilja; jedná se zřejmě o Joan Petersilia, na téže straně P.Klark, na str. 87 A.Gelen – jedná se asi o A.Gehlena apod.). V některých částech by text mohl být jasnější a rozčleněnější, protože např. v části o vorovských strukturách není vždy jasné, zda autor pojednává o strukturách uvnitř vězení nebo mimo něj.

Uvedené připomínky nesnižují kvalitu práce. Autor by je měl spíše zvážit při další práci s textem.

Celkové zhodnocení je takové, že předložená disertační práce vyhovuje obsahovým a formálním nárokům kladeným na tento druh prací a doporučuji ji k obhajobě.

Pro případnou diskusi navrhuji některé okruhy:

- Lze srovnat, případně jak, strukturu a chování „vorovského světa“ s některými zločineckými seskupeními jako je sicilská Mafie, čínské triády, případně charakterizovat odlišnosti?
- Autor uvádí, že vorové jsou kontrakulturou, která byla jedním z nejintenzivnějších ideologických odporů proti sovětské moci a ideologii. Není to i tak, že vorové by představovali kontrakulturu vůči kterékoli stabilizované státní moci a ideologii?
- Na další otázku autor v zásadě odpovídá (viz str. 150), ale zajímal by mne názor na současnou etapu jejich vývoje od jakéhosi „ideového bratrstva“ vorů k jejich začleňování do zločineckých organizací a spolu s tím názor na to, kdo má nyní ve kriminální sféře větší moc a vliv – zda vorové (resp. „noví vorové“) nebo kriminální podnikatelé – oligarchové, nebo zda už došlo k velkému prolnutí a symbióze těchto kategorií.

V Praze 25.8.2014

PhDr. Miroslav Scheinost